

A 85. Ünnepi Könyvhétre jelent meg Lovas Ildikó legújabb, *Cenzúra alatti* című regénye. Az előző, *A kis kavics* címűtől eltérően ennél a kötetnél nem filmszerűen pergő történettel találkozunk az olvasó. Az elbeszélő esszéisztikus formában tárja elénk az 1930-as évek Magyarországot, aktuálpolitikai eseményekre való utalásokkal elevenedik meg előttünk a történelem. Számos kultúrtörténeti érdekességet ismerhet meg az olvasó, mindezt a főszereplő, Kiss Piroska, valamint nagyszülei tör-

Bucsi-Kovács Anikó 43

TEMLOMBÓL A ROMKOCSMÁBA – SLIM FITBEN

Lovas Ildikó: *Cenzúra alatti*

történetének bemutatásán keresztül. Szerkezeti tagolás nélkül zúdul ránk Kiss Piroska magánéleti és munkahelyi válsága, a korábbi vagonlakó nagypapa története, a múlt századbeli Arad és Budapest, a gyakran emlegetett magyar sorskérdések, pápisták és kálvinisták, bigottak, hiszterek... Az új kötet az író saját bevallása szerint sem „könnyű regény”.

A sokszor követhetetlennek tűnő gondolatfolyamból egyszerre rajzolódik ki az elbeszélő nagypapjának története, melynek hitelességét kérdőjelezi meg a nagymama, aki olykor eltorzítja a valóságot, valamint Kiss Piroska alakja, aki az író előző regényének főhőiséhez, Kozma Lénihez hasonlóan egy negyven közeli nő, aki így próbálja meghatározni magát: „Én váratlanul érkeztem, mint egy hirtelen kiszakadó böffentés. És ha már vagyok, akkor nyilván feladatom is van. Megtartani valamit abból, amit a nagypapám hozott magával Aradról. Mi egyébnek jöttem volna a világra? Az, hogy hirdetőoszlopa legyek anyám meggondolatlanságának, olyan kevés. Vagy az, hogy bizonyítéka legyen a nagyszüleim Jézusba vetett, a megbocsátás engem felnevelő hitének, önmagában túl sok.” Ebben az esetben az önmeghatározás a visszaemlékezésekkel, az elődök történetének felelevenítésével történik. Mindeközben asszociatív módon, látszólag minden koherenciát mellőzve követik egymást a múlt század íróiról szóló történetek, Kiss Piroska budapesti hisztereken és a teljesen más világba tartozó barátján való élcelődése, valamint készülődése a könyv alcímében is megjelölt „szabómagdaság”-ra. A váltakozó idősíkok megtörik a fejezetekre való tagolást nélkülöző gondolatfolyam monotóniáját, az ismétlődő mondatok pedig ritmust adnak a szövegnek.

Többször is megjelenik a nagymama bölcsellete: „nagy kár, hogy az ember valaminek születik és nem valamivé lesz. Ezért aztán nem válthat hitet. Mert ha válthatna, akkor válthatna.” Vagy a „szabómagdaság”-hoz köthető mondat: „magad semmi sem vagy, tsupántsak annyi, mennyit népedért

teendel". A folyamatosan változó kontextus újabb és újabb értelemmel ruházza fel a szövegben többször is visszaköszönő mondatokat. A fent idézettek mellett többször megjelenik a mű címe is, a nagypapa által ismételtetett mondat, mellyel azt a témát zárta le, amiről nem kívánt többet beszélni.

44 Ezek az elhallgatások is fontos szerepet kapnak a regényben. Több történettel kapcsolatban is kíváncsi maradhat az olvasó, nem minden eseményt ismerhetünk meg kellő részletességgel. Az asszociatív módon rendeződő történetfoszlányokat többnyire hosszan idézett, száraz történelmi adatok kötik össze.

Az aradi nagypapa mellett, aki vagonlakóként érkezik Budapestre, majd mozigépész lesz és szövetkezeti tagsága után lakáshoz is jut, kirajzolódik Kiss Piroska története is. A nagymama bölcselete alapján ő is tudja a helyét a világban, többször is hangsúlyosan jelenik meg a szövegben, hogy van ő, „Kiss Piroska, róm. kath. vallású, középkorú, aktívan templomba járó, egyedülálló közalkalmazott”, aki azt mondja magáról, hogy „nem élvezem a stand-up költészetet, hányingerem van a fű szagától, egyetlen tetoválásom sincs, csak szeretnék meginni egy pohár bort, hallgatni a lüktető zenét és bámulni egy kicsit a tarkaságot. Érzem, hogy végtelenül hétköznapi, unalmas és szögletes vagyok”, és vannak a másként gondolkodók. Próbál másokat meggyőzni az igazáról, határozottan *lenni akar valaki*, döntéshelyzetekben mégis habozik, olykor megjátssza magát, előfordul, hogy szerelmének gúnyosan kifigurázott barátait majmolja. Megfelelési kényszerből térképez fel olyan helyeket a városban, ahol a barátja szívesen tölti az idejét, hivatali fizetéséből olyan divatos slim fit ruhadarabokat vásárol, amelyeket nem engedhet meg magának. Mindezt azért, mert „szeretném meglepni a kedvesem a jártassággal. Hátha így helyre tudom hozni a hibám.” Képtelen megtalálni a helyét a világban, eligazodni a mindennapokban, noha rendkívül művelt – olykor talán túlságosan is tudálékos – nő, aki többre is vihetné annál, hogy a nagyanyjával él és hagyja magát semmibe venni a munkahelyén. Önérvényesítése újra és újra kudarcba fullad. Gyakran alaposan szemügyre veszi a körülötte lévő embereket és nyugtázza, hogy „nem vagyok én közéjük való”. Barátnője előtt bátran vállalja véleményét, vannak azonban helyzetek, amikor alakoskodik, nem mer olyan kijelentéseket tenni, amelyekből kiderülne, hogy ő másképpen gondolkodik, mert akkor „szétszedődik, szétszabdalódik a hovatartozásom. Hogy ez sohase történhessen meg, sohasem beszélek nyilvánosan ilyen dolgokról. Soha!” Egy alkalommal azonban „annyi történet, hogy tettem egy meggondolatlan kijelentést a Dohány utcai zsinagóga méretéről, pontosabban két kijelentést, ha meggondolatlannak veszem a Körmendi-regény említését is, különös tekintettel esztétikai minőségére, valamint azt, hogy a Károlyi-kertbe szerettem volna menni a Csendes helyett.” A legtöbb esetben hallgat, hiszen tudja, amit mondana, az cenzúra

alatti. Szerelme előtt sem mer nyíltan beszélni, barátnőjével osztja meg gondolatait, aki azonban sajátos szemléletmódját, bonyolult gondolatmeneteit nehezen érti meg, ahogyan más körülötte élők is. Szerelme sem érti, hogy mikor Piroska közli vele, gyereket szeretne, miért kezd el Vajda Jánosról beszélni, arról, hogy a költő mit mondott „abban az időszakban, 45 amikor a nagyapám szerint a nemzet horkolva aludt. Mert a költő is ezt mondta. És amikor én ezt elolvastam, akkor azt éreztem, a nagyapám kivételesen okos ember volt.”

A szakítás után eldönti, hogy Szabó Magda lesz. Egy nő, aki nem alku- szik meg, nem kell hallgatnia, akinek feladata van. Aki teljes életet él, megtalálja a helyét és a feladatát a világban anélkül is, hogy gyereket szülne. Piroska a nagyszülők emlékeit kutatva igyekszik meghatározni magát, a számos kombináció, a képlékeny asszociációk sora vallási és politikai kérdések elemzésén keresztül zilálja szét a történet kohézió- ját, amit Piroska barátnője nehezen követ, majd új irányba tereli a fő- hőst: „Vagy azt kellene tudnod, hogy mi volt nagyanyád sorsa. És annak tanulságából építkezni. Lehetséges, hogy azokat a paksamétákat is azért vette elő, hogy okulj belőlük, nem erkölcsi értelemben, nem or- szágvizsgálóként, ahogyan te belemásztál az egészbe, hanem az életed felől. Életvezetési tanácsot adott neked a nagyanyád”.

A *Cenzúra alatti* nem csak arról szól, hogy Kiss Piroskának ho- gyan kellene élnie az életét, mi a feladata, vonszolja-e őt a sorsa, ho- gyan határozza meg magát a nagyszülők emlékei alapján. Politika, történelem, vallás, kirekesztettség, hivatalnoki lét, útkeresés és az elődök életének mozaikjai állnak össze egy harmincas, egyedülálló nő szemszögén keresztül egyetlen egésszé Lovas Ildikó regényében. Az esszéisztikus formában burkoltan megjelenő politikai és vallási kér- dések, Kiss Piroska és családjának története anekdotákkal, történelmi adalékokkal, kiáltványokkal kiegészítve valóban nem teszik „köny- nyűvé” a regényt. A különböző szövegformák, a főszereplő sok esetben látszólag összefüggéstelenül ránk zúduló gondolatfolyama és a ne- hezen összeálló cselekmény próbára teszik az olvasót. A kultúrtörténeti ér- dekessegek, az izgalmas írói megoldások, a felvetett kérdések azonban kárpoztást nyújtanak. (*Kalligram, Pozsony, 2014*)